

Počela javna rasprava o pravopisu

Jezikoslovka Ham: Ne može narod odlučivati kako moramo pisati

Objavljeno 17. travnja 2013.

Piše: **Denis Derk**

Počela je javna rasprava o radnoj inačici hrvatskog pravopisa koji je osmislilo 15 djelatnika Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. U traženju stručnjaka koji bi komentirali prijedlog Instituta, objavljen na mrežnim stranicama, ali i tiskan u prilogu Večernjeg lista, obratili smo se i sveučilišnoj profesorici s Odsjeka za hrvatski jezik i književnost osječkog Filozofskog fakulteta Sandi Ham. Ona je, uz Stjepana Babića i Milana Moguša, suautorica Hrvatskog školskog pravopisa Školske knjige, koji je za upotrebu u školama preporučio ministar Dragan Primorac.

– Ja predajem staroslavenski i hrvatsko glagoljaštvo i ne bih više govorio o pravopisu – poručuje Damjanović.

A mrežne stranice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u 24 sata zabilježile su 11.000 pojedinačnih posjeta građana iz čak stotinjak zemalja svijeta.

– Pravopisni prijedlog koji nam je ponudio ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje tek politika može učiniti službenim jer ne vjerujem da postoje stručnjaci koji bi mu dali prolaznu ocjenu. Što se javne rasprave tiče, posrijedi je postupak koji se najblaže može nazvati nepristojnim – naime, svrstati na istu razinu poznavanja hrvatske pravopisne norme političara, novinara, čistača, trgovca, brucoša matematike, apsolutenta filozofije, fakultetskog profesora kroatistike ili akademika jer se od svih očekuje sudionništvo u raspravi, i to tako da stanu u red na kiosku za Večernjak da bi došli do svog primjerka pravopisa (ili spremno čekaju 15. travnja da bi jurišali na mrežnu stranicu Instituta), a onda da poslušno pošalju na narečenu adresu svoje mišljenje – to je demokracija na čudan, ulični način – misli Sanda Ham.

Čiji pravopis u školama

– Međutim, red postoji. Trebalo je izraditi konkretna pravopisna načela, poslati ih na ocjenu institucijama koje su stručne i pozvane o pravopisu odlučivati pa onda pravopis slati u Ministarstvo na odobravanje. Ovaj je put bilo obratno. Usto, odobreni pravopisi postoje, napisani su prema načelima Vijeća koje je ukinuto. Valja dodati i da je Agencija za odgoj i obrazovanje dopustila prije nekoliko tjedana upotrebu Matičina pravopisa u školama. Uz Hrvatski pravopis (Babić-Finka-Moguš-Ham) s ministarskim dopuštenjem za upotrebu, u škole je otišao pravopis bez toga dopuštenja. Čini se da Hrvatski pravopis treba izgurati s pravopisnoga poprišta pod svaku cijenu, a razlog može biti samo politički. Naime, priča o “jedinstvenom pravopisu” jednostavno nije istinita jer “jedinstveni” pravopis donosi same dvostrukosti, čak tamo gdje ih nikada nismo ni imali. Usto, pravopis je vrlo nemarno napisan, doista je radna inačica, nedostaju obrojčeni paragrafi, mnogo je ponavljanja, pa čak i neusuglašenosti. Autorska je različitost očita – kaže Sanda Ham. I spominje primjere.

– Počnimo od abecede – nema u pravopisu pisanih slova. Pravilo je da je neću sastavljeno, ali se dopušta i ne ću. Popis je dvostrukosti u pisanju je/e podugačak: bregovi i brjegovi, crepovi i crjepovi, grehovi i grjehovi, kresovi i krjesovi, vresovi i vrjesovi, ždrebovi i ždrjebovi, bezgrešan i bezgrješan, grešan i grješan, grešnica i grješnica, grešnik i grješnik, sprečavati i sprječavati, sprečavanje i sprječavanje, unapređivati i unaprjeđivati, unapređenje i unaprjeđenje. Dvostrukosti su u početnim izdanjima Hrvatskoga pravopisa bile nužno zlo i prijelazno razdoblje prema usvajanju jekavskih likova, a sada smo ponovno povučeni na isto stanje – misli Sanda Ham.

Zapanjujuće pisanje tudica

– Pisanje tudica zapanjujuće je. Propisuje se oblik Camusjev (prema Camus), pravilo o pisanju posvojnoga pridjeva oprimjeruje se oblikom celebrity i celebrityjem, što su pravopisne dvostrukosti i anglizirani oblici, primjerice. Moglo bi se još nabrajati, ali najkraće – povratak na dvostrukosti i stvaranje novih; popis pravopisnih pravila iz različitih pravopisa, a ne pravopisna norma; nesustavnost i nelogičnost mnogih pravila; nepotrebna anglizacija tudica (Beijing/Peking) i nepotrebna fonetizacija (njujorški/newyorški), nepotrebno narušavanje ustaljenih oblika, sastavljeno pisanje izvan hrvatske tradicije (nasmrt, ubrk, navrijeme) – nepotrebno i uznemirujuće. Norma je izbor, a autori nisu izabrali – poslali su svoje popise i neodlučnosti “narodu” na odlučivanje. Pa kad većina pravila koja uđe u škole bude nenaučiva jer nema unutrašnje logike i kad se toliko odmaknemo od vlastite pismenosti, od vlastitoga jezika da ga više ne budemo razlikovali od srodnih – bit će “narod” kriv. I, molim, ne dajte se povući za nos (a tek ne zanos jedinstveni pravopis), još nema pravopisnoga rječnika, a taj kaže više i od pravilâ. Bez njega se ne može valjano o pravopisu razgovarati, a kamoli raspravljati – zaključuje jezikoslovka Sanda Ham.